OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi3!

ČEŠTINA JAKO CIZÍ JAZYK V PODMÍNKÁCH BĚLORUSKA

Mgr. Aksana Bekasava

DIDAKTIKA KONKRÉTNÍHO JAZYKA, FF UK, PRAHA

- Historicky výuka češtiny v Bělorusku byla součástí slavistického studia na Běloruské státní univerzitě
- Původně byla čeština studována jako **druhý slovanský jazyk** na oddělení běloruského jazyka nebo na oddělení ruského jazyka, stejně jako bulharština, polština, ukrajinština, srbština. Výuka trvala jeden nebo dva roky a poskytovala základní znalosti v oboru českého jazyka
- V době vytvoření samostatného Běloruského státu na Běloruské státní univerzitě na Filologické fakultě vznikl **nový obor – slovanská filologie** (od roku 1993) a druhý nový obor – klasická filologie (od roku 1994). Od té doby se začal slovanský jazyk studovat jako samostatný obor, a to každý akademický rok **jiný jazyk**
- Prvním jazykem byla polština, druhým bulharština, potom se **čeština** začala přednášet jako hlavní obor a během následujících let se vyvíjela jako pětiletý samostatní univerzitní obor
- Později Bělorusko začalo uvádět zásady Boloňského procesu a přesměrovat se do jiného systému vysokého školství. Zatím došlo ke zkrácení bakalářského studia v praktické výuce na **čtyři roky**, a prodloužení magisterského na **2 roky**
- Studijní plány se mnohokrát měnily, rozšiřovaly se, zkracovaly se. Kromě jazyka v studijních plánech byly představeny **literatura příslušné země, historie jazyka a reálie**
- Od roku 1996 zde objevila nová forma výuky – druhý **samostatný slovanský jazyk.** Ten obor se navazoval na první a trval **3 akademické roky**. Absolventi toho oboru dostávali specializaci Filolog. Učitel slovanského (například, českého) jazyka.
- Během více než dvacetileté historie existence oboru a v něm každého přesného jazyka měla základní význam výuka praktického jazyka, který by mohli absolventi po ukončení studia uplatnit na **vzdělávacích, překladatelských, tlumočnických, diplomatických pracovištích**
- Velký význam pro rozvoj oboru slovanský jazyk a literatura a oboru druhý slovanský jazyk měly **mezistátní kulturní dohody,** v našem případě mezi **Běloruskou republikou a Českou republikou**
- Mezi řadou českých a běloruských univerzit nebo fakult byly podepsány smlouvy o spolupráci
- S během času se český jako slovanský jazyk začal přednášet na některých jiných vzdělávacích ústavech

- Dnes český jazyk jako druhý slovanský jazyk se učí také na Běloruské statní pedagogické univerzitě v Minsku, na Mogilevské univerzitě na Filologické fakultě, na jiných běloruských univerzitách
- **České velvyslanectví spolu se Družstvem přátelství Běloruské republiky**, a každá instituce zvlášť, tradičně pořádá hodně kulturních programů. To jsou různé poetické večírky, koncerty, promítaní filmů, české besedy, jiné zajímavé události, které dávají možnost studentům poslouchat autentickou českou řeč

- V současné době se aktuálnost výuky češtiny vážně zvýšila kvůli **velkému zájmu** k studiu a práci v České republice
- Existuje vážná poptávka po výuce češtiny se zaměřením na **zdravotnickou tematiku**
- Také pozorujeme velký zájem k výuce češtiny jako cizího jazyka se zaměřením na **technickou tematiku**
- **V Minsku v současné době kromě Běloruské státní univerzity a jiných státních škol nabízí výuku českého jazyka řada kurzů a škol cizích jazyků, například:**
  - **Kurzy českého jazyka při velvyslanectví České republiky** v Minsku
  - Vzdělávací kurzy **Lider** se svou školou Český táta, které mají akreditaci Ministerstva školství Běloruské republiky
  - **Centrum slovanských jazyků**
  - Mezinárodní centrum **Spiro**
  - Jazyková škola **Svět bez hranic**
  - Jazyková škola **Lingualend**
  - Vzdělávací centrum **Oskar**

- Někteří zájemci plánují studovat češtinu dál v České republice v ročním přípravném kurzu, ale chtějí před tím mít alespoň základní znalosti. A jiní zájemci hned nastupují na střední nebo vysoké školy v České republice

SOUČASNÁ VÝUKA ČEŠTINY V BĚLORUSKÉ REPUBLICE MÁ ŘADU PROBLÉMŮ

- ***Především je to problém s učiteli***

  Jako učitelé v těchto programech pracují absolventi Filologické fakulty Běloruské státní univerzity, jiných vysokých škol, v lepším případě bohemisté. Bohužel to není vždy tak. Naposledy se často hlásí jako učitelé češtiny pro cizince Bělorusové – bývalí studenti nebo absolventi českých kurzů nebo univerzit, kteří se vrací do svého státu a myslí, že poněvadž mluví česky, jsou schopní pracovat jako učitelé jazyka
- ***Chybí nový systém výuky českého jazyka jako cizího u rusky mluvicích***, kteří mají různé úrovně lingvistického vzdělání, různé schopnosti a znalosti

  Důležité je také rozumět, že je to často výuka v kurzu, co znamená, že věk, úroveň, cíle a schopnosti studentů jsou různé. Samozřejmě, to ovlivňuje výuku češtiny
- ***Další komplikací je nedostatek učebnic češtiny v Bělorusku***

  Asi každý učitel češtiny v Bělorusku se setkává s otázkou, který systém výuky musí vybrat, které učebnice používat a kde může ty učebnice koupit
- **Vážní otázkou** při výuce češtiny jako cizího jazyka v Bělorusku je ten fakt, že mateřským jazykem studentů je nejen ruština, ale také a běloruština

UČEBNICE ČEŠTINY A VLIV DVOU MATEŘSKÝCH JAZYKŮ

- Najít učebnici, která by uskutečnila optimální studijní proces, je velmi důležitě
- Dříve se aktivně používala **učebnice Český jazyk A.G.Širokové.** Ale v aktuální situaci na práci s tou učebnicí vidíme řadu minusů (učebnice je určená pro studenty 1. a 2. ročníku filologických fakult, proto je často příliš těžká pro studenty jazykových kurzů. Čtecí texty v ní již většinou neodpovídají skutečnosti, ačkoliv některé části se dá velmi produktivně používat a teď)
- Často se používá učebnice **Krok za Krokem,** jaká se hodí při současné výuce a odpovídá požadavkům SERR, navíc ona dává vysvětlení v angličtině
- Dost populární v Bělorusku je učebnice **Chcete mluvit česky? (Elga Čechová, Helena Trabelsiová, Harry Putz)**. Hodně učitelů pracuje podle toho systému
- V poslední době se také aktivně používá systém **Jitky Cvejnové Česky, Prosím**
- Bohužel, tyto učebnice také nemůžeme přímo koupit v Bělorusku v knihkupectví. To, co se dá koupit, jsou pouze některé gramatické pomůcky, malé slovníky

V PŘÍPADĚ BĚLORUSKA SITUACE S MATEŘSKÝM JAZYKEM JE KOMPLIKOVANÁ

- Dva jazyky **ruský** (od 1995 r.) **a běloruský** (od 1990 r.) jsou státními jazyky.
- V současné době občané častěji mluví rusky, ale hodně vzdělaných osob různého věku komunikuje v běloruštině. Také v televizi, v rozhlasu, v různých institucích se dá stále slyšet hezký běloruský jazyk
- V současné době se aktualita běloruského jazyka významně zvýšila kvůli národním protestům po prezidentských volbách v srpnu 2020. Dnes na ulicích velkých a malých měst lidé stále zpívají běloruské písně a říkají Жыве Беларусь! Také se objevuje hodně plakátů a graffiti s běloruskými nápisy: Пакуль нявінныя за кратамі, мы не спынімся! Пенсіянеры Беларусі, яднайцеся! Дзякуй вам, бабулі і дзядулі! Lidé začínají věnovat více pozornosti běloruštině, začínají ji studovat samostatně nebo v kurzu
- Dá se vidět, že dokonce v případě pasivního používání běloruského jazyka, on má určitý vliv na proces ovládaní češtinu. Velmi často, když se české slovo liší ve významu s příslušným ruským slovem, ono se shoduje s příslušným běloruským.
- Stejná situace je i se zvláštními gramatickými jevy. Například, sloveso děkovat v *ČJ* používáme s 3. pádem nebo dativem (děkuji Vám), v *RJ* s 4. pádem akuzativem (благодарю Вас), a v *BJ* s 3. pádem, stejně jako v *ČJ* (дзякую Вам)
- Analogických jevů můžeme přivést dost. To znamená, že případný celostní systém studia počítající komplex jazykových jevů třech jazyků, může nabídnout významný prospěch v studiu češtiny jako cizího jazyka běloruskými studenty

LEXIKÁLNÍ PŘÍKLADY

české slovo	ruské slovo	běloruské slovo
tatínek	папа	тата
vesnice	деревня	вёска
podlaha	пол	падлога
lépe	лучше	лепей
hůř	хуже	горш
dobře	хорошо	добра
děkovat	благодарить	дзякаваць
práce	работа	праца
pracovat	работать	працаваць
chlap	парень	хлопец
těhotná	беременная	цяжарная
červen	июнь	чэрвень
listopad	ноябрь	лістапад
oči	глаза	вочы
neděle	воскресенье	нядзеля
týden	неделя	тыдзень
vláda	власть	улада
kolik	сколько	колькі

české slovo	ruské slovo	běloruské slovo
rozumět	понимать	разумець
osoba	лицо	асоба
osobně	лично	асабіста
vědy	Знания	веды
vědět	знать	ведаць
hodina	час	гадзіна
káva	кофе	кава
květina	цветок	кветка
východ	восток	выхад
cukr	сахар	цукр
omyl	ошибка	памылка
mýlit se	ошибаться	памыляцца
chvilinka	минутка	хвілінка
vidlice	вилка	відэлец
žádat	просить	жадаць
choroba	болезнь	хвароба
kufr	чемодан	куфр
malovat	рисовать	маляваць
odpočívat	отдыхать	адпачываць
odpočinek	отдых	адпачынак

S účelem určení cílového profile zájemce o studium češtiny jako cizího jazyka v Bělorusku byl uspořádán malý průzkum mezi studujícími česky. Výsledky dotazníku uvádíme dole

1. Cílový profil zájemce o výuku češtiny v jazykových školách v Bělorusku

- chce studovat v České republice, studentů jazykových škol **87,5 %**
- pracovat v ČR plánuje **7,5 %**
- jiné účely má **5 %**

2. Zkušenosti s češtinou před začátkem studia

- nemělo žádnou znalost českého jazyka **75 %**
- mělo základní znalosti **25 %**

3. Návštěva České republiky

- už bylo v České republice **62,5 %**
- ještě nikdy nenavštívilo Česko **37,5 %**

4. Komplikace, které mají zájemci při studiu češtiny

- deklinace **45 %**
- gramatika (celkem) **12,5 %**
- psaní **10 %**
- používání diakritik **10 %**
- mluvení **10 %**
- nedalo žádnou odpověď **12,5 %**

5. O těžkosti studia českého jazyka

- čeština je těžká **25 %**
- čeština není těžká **35 %**
- čeština je poměrně těžká **35 %**
- nedalo žádnou odpověď **5 %**

6. Preference vyučování ve skupině nebo individuální výuky

- preferuje vyučovaní v kurzu **75 %**
- dává přednost individuální výuce **25 %**

7. O používání dodatečných forem studia

- používá dodatečné formy studia 45 %
- nepoužívá dodatečné formy studia vůbec, **45 %**
- stačí jim studium v kurzu
- nedalo žádnou odpověď na otázku **10 %**

8. Čas studia češtiny za týden mimo kurzu

- jednu hodinu za týden **20 %**
- 2-4 hodiny za týden **40 %**
- 5 a více hodin za týden **40 %**

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi3!

VZOROVÝ PORTRÉT UCHAZEČE O STUDIUM ČEŠTINY JAKO CIZÍHO JAZYKA V BĚLORUSKU

On nebo ona
chce studovat v České republice na vysoké škole
(nebo hned po škole nebo na začátku v jazykové škole v ČR)

nemá žádnou znalost českého jazyka a neumí ani slovo česky

alespoň jednou byl nebo byla v České republice

má komplikace s deklinací

myslí, že čeština pro něj nebo pro ni není těžká

dává přednost výuce ve skupině

stačí mu nebo jí studium v kurzu,
ale občas používá dodateční formy studia

studuje češtinu doma (mimo kurzu) 3 až 5 hodin za týden

Pilně pracuje a určitě dosáhne svých cílů!

VÝSLEDKY PRÁCE

- V současné době v Běloruské republice zájem k českému jazyku je dost vysoký
- Základní motivací je studium na středních odborných a vysokých školách a kvalifikovaná práce v České republice
- Tradiční se zachovává výuka češtiny na Běloruské státní univerzitě, na jiných vysokých školách, ale roste počet jazykových škol a jazykových kurzů poskytujících výuku češtiny jako cizího jazyka
- V souvislostí s tím se dá vidět problémy, s kterými se setkává během studijního procesu
- Především je to problém s učiteli, problém s učebnicemi, problém se systémem výuky, problém vlivu dvou mateřských jazyků
- **Doufáme, že stanovení těchto otázek přispí k jejích rychlejšímu vyřešení a organizaci kvalitního a úspěšného studijního procesu**

LITERATURA

1. Hasil, J. Morfologie podstatných jmen v soudobých českých gramatikách, Přednášky z 58. běhu Letní školy slovanských studií, Praha: Filozofická fakulta univerzity Karlovy v Praze, 2015
2. Ochrana, F. Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu (2019), Praha, Karolinum Press
3. Žaža, S. Ruština a čeština v porovnávacím pohledu. Brno: Masaryková univerzita, Filozofická fakulta, 1999.
4. Алексяевіч Г.В., Рэцэнзія. Kalita I. Česko-běloruský frazeologický slovník. – Ustí nad Labem: PF UJEP, 2017. – 258. Мінск, “Беларуская навука” Беларуская лінгвістыка, 2019, вып. 82, УДК 811.161.3+811.162.3, 76 с. – 86 с.
5. Беларуская мовазнаўчая славістыка на зездах славістаў. Мінск, Беларуская навука, 2013. 482 стр. ISBN 978-985-06-1595-48
6. Старжынская, Н. Методыка развіцця роднай мовы. Мінск: “Вышэйшая школа 2008”. 300 стр. ISBN 978-985-08-1576-7
7. Сямешка Л.І, Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. Мінск: Універсітэцкае 1996, 654 стр. ISBN 985090043-1
8. Широкова А, Адамец П., Влчек И., Роговская Е.Р. Чешский язык. Учебник для I – II курсов. Москва: Высшая школа, 1998. 544 стр. ISBN 5-06-001334-0

DĚKUJEME ZA POZORNOST!